

Mokykla – vertybių ugdymo tęsėja

Vaiką supa įvairios socialinės institucijos, tokios kaip šeima, mokykla, bažnyčia, draugai, komanda, ir t.t. Labiausiai socializaciją lemia ugdymas. Deja, ilgas ateizmo laikotarpis pakeitė šeimos ir mokyklos santykius. Kviesskienė teigia, kad mokykla yra antroji vaiko bendruomenė po šeimos, kurioje jis socializuojasi, įgyja tam tikrus bendravimo su bendraamžiais ir vyresniais žmonėmis, elgesio įgūdžius. Jei mokykla kartu su šeima skiepija vaikui padorumą, teisingumą, moralumą bei pilietines vertybes, tai ugdomi vaikai susitapatina su suaugusiais, elgiasi kaip jie, kaupia tas pačias vertybes. Taigi mokykloje vaikai išmoksta būti žmonėmis, elgtis kaip pridera suaugusiems ir augti visapusiškomis asmenybėmis. Remiantis Rajecku: „Ugdant visapusišką asmenybę, ypač svarbus vaidmuo tenka doriniam (doroviniam) auklėjimui – tikslingam asmenybės moralinių savybių formavimo procesui. Jo tikslas – formuoti aukšto lygio sąmonę ir ją atitinkančius elgesio įgūdžius ir įpročius. „Viso auklėjamojo proceso šerdimi tampa dorovinis auklėjimas“, o jo esmė – „ugdyti dorovines nuostatas, jas suprantant kaip visumą žmogaus santykių su savimi, su kitu žmogumi, visuomene, darbu, gamta, kultūrinėmis vertybėmis“. Kitaip sakant, svarbiausias dorinio auklėjimo bruožas, siekiant išugdyti visapusišką asmenybę, yra tinkami asmenybės santykiai su visu tuo, kas asmenybę supa, – juk šie santykiai iš esmės lemia žmogaus gyvenimą“. Kadangi mokykla papildoma ir koreguoja auklėjamąjį ir lavinamąjį šeimos darbą, ji taip pat tęsia pažangias ugdymo tradicijas. Ji vaikus ugdo mokslu, technologijomis, menu, moko orientuotis pasaulyje. Tai mokymo turinys, mokyklos tvarka ir drausmė, pamokų organizavimas, metodai, paties mokytojo asmenybė įveda vaikus į visuomenę. Mokyklos humanizavimas siejamas su kiekvieno vaiko branda, išsiugdytu savyje dorovinės, dvasinės kultūros pagrindu. Mokykla ir bažnyčia – dvi labai reikšmingos ir svarbios visuomenės institucijos. Dvasinės vertybės susiformuoja jau ankstyvoje vaikystėje ir lemia charakterio savybes užaugus. Mokinių vertybinės orientacijos mokykloje turėtų būti plečiamos, o pagrindus jie turėtų atsinešti iš šeimų. Panašiai teigia ir Tijūnelienė, kalbėdama apie pedagogo įtaką vaikui: „Mokytojas yra šeimoje pradėto auklėjimo tęsėjas ir šeimos pagalbininkas, patikimas ir įgaliotas asmuo, ugdomąją veiklą derinantis su šeimyniniu auklėjimu“. Tačiau šiandien tai atrodo idealizavimas, nes didžioji dauguma mokinių negauna tinkamo auklėjimo namuose. Kadangi šeimose vaikai ne visada supažindinami su vertybėmis, didesnė atsakomybė tenka mokytojams mokyklose. Mokytojai stengiasi kuo geriau perteikti žinias, kurias mokiniai jau turėtų žinoti ir kaip perteikimo būdus naudoja įvairius mokymo ir mokymosi metodus. Per ugdymą, vykdomą mokykloje, jaunuoliai perima visuomeninę patirtį, būtiniausias žinias, protinės bei praktinės veiklos įgūdžius, vertybių sistemą bei elgesio normas. Jei ugdymas mokykloje vykdomas tinkamai, jis tampa ypatingu asmenybės ugdymo veiksmu. Remiantis Vatikano II susirinkimo nutarimais (1994) galima daryti išvadą, kad „Tarp visų auklėjimo priemonių viena svarbiausių yra mokykla. Pagal savo paskirtį, rūpestingai lavindama protines pajėgas, ji išugdo gabumą teisingai spręsti, padeda įvaldyti paveldėtą iš ankstesniųjų kartų kultūrą, išugdo sugebėjimą vertinti, parengia profesiniam gyvenimui ir, suburdama į draugišką bendravimą skirtingų charakterių bei luomų auklėtinius, sukuria juose tarpusavio supratimo dvasią. Be to, mokykla tampa tarsi centras, kurio rūpesčiais ir pasiekimais privalo gyventi šeimos, mokytojai, įvairios organizacijos, dirbančios kultūrinį, pilietinį bei religinį darbą, taip pat valstybė ir visuomenė“ (Vatikano II susirinkimo nutarimai)

Socialinio pedagogo darbas su šeima perduodant vertybes

Kaip teigia Leliūgienė, šeimos reikšmė visuomenėje savo įtaka neprilygsta jokiai kitai institucijai, nes tik šeimoje žmogus vystosi ir formuojasi, kaip asmenybė, čia susipažįstama su socialiniais vaidmenimis, kurie yra svarbūs vaiko adaptacijai visuomenėje. Šeima labiausiai įtakoja visą tolesnį asmens gyvenimą, nes yra pirmoji žmogaus ugdymo institucija. Tik šeimoje formuojasi

pagrindinės žmogaus elgesio normos, suteikiami pirmieji dorovingumo pagrindai, atsiveria žmogaus individualios asmens savybės ir vidinis pasaulis. Socialinis pedagogas dirbdamas su šeimomis ir vaikais, yra tarsi tarpininkas: tarp tėvų ir vaikų, tarp vaikų ir mokyklos, šeimoje – tarp sutuoktinių. Leliūgienės teigimu: „Didelę reikšmę socialinėje pedagoginėje veikloje užima socialinio pedagogo darbas su šeima. Akivaizdu, jog šeima atlieka pagrindinį vaidmenį vaiko socializacijoje, todėl socialinio pedagogo darbas su šeima privalomas ne tik tuomet kai vaiko elgesys kelia problemas, bet ir prevencinėje veikloje“. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos įstatyme teigiamas, kad „Socialinis pedagogas – vaiko advokatas“, kuris kuria socialinės partnerystę su įvairiomis, darbo vietoje, esančiomis institucijomis (policija, seniūnija, kultūros įstaigomis, pirminės sveikatos priežiūros centrais, vaiko teisių apsaugos tarnyba) taip pat įstaigomis, įmonėmis, bendrovėmis, Bažnyčia, visuomeninėmis organizacijomis, autoritetą turinčiais gyventojais. Pagrindinė institucija kurioje vaikas socializuojasi yra šeima, joje vaikas perima visas normas, vertybes, statusus, požiūrį į gyvenimą. Šeimos, kurios nesugeba tinkamai auklėti savo atžalų ir perduoti savo puoselėjamų vertybių, yra teikiama socialinė – pedagoginė pagalba. Kaip teigia Leliūgienė, darbo su šeima formas galima skirstyti į dvi dideles sritis, o šias – į mažesnes. Įprastinės darbo su šeima formos yra trumpalaikė ir ilgalaikė socialinio pedagogo veikla. Trumpalaikės darbo formos atmainos yra: - Krizių intervencija. Tai socialinio pedagogo įsikišimas į šeimą tam tikrais jos gyvenimo momentais – įvykus dideliems pasikeitimams ar esant netikėtoms traumuojančioms aplinkybėms. Kiekviena krizinė situacija reikalauja skubios reakcijos ir neatidėliotinių veiksnių. O parama konkrečioje situacijoje ne tiek gili, kiek plati ir kompleksinė. Tokiais atvejais pagrindinis socialinio pedagogo uždavinys vykdyti šeimos reabilitavimą, nukreipti savo veiksmus į kiekvieno šeimos nario asmenybės vystymą, į adekvačių socializacijos ir veiksmingos adaptacijos pasiekimo būdų paiešką. Į problemos sprendimą orientuotas modelis padeda spręsti jau iškilusias ir pastebėtas konkrečias problemas. Šioje situacijoje socialinio pedagogo užduotis – sukurti palankias sąlygas, problemai išspręsti. Išskirtinis šio modelio bruožas yra kontrakto tarp šeimos ir socialinio pedagogo sudarymas. Šeimos vaidmuo – apsibrėžti pageidaujamas siekiamybes ir išsikelti konkrečius uždavinius, o socialinio pedagogo pareiga – nustatyti įvykdymo terminus. Svarbu pridurti tai, kad šis susitarimas nėra teisinis, jis daugiau moralinio pobūdžio. Šis būdas leidžia šeimai aktyviai įsitraukti į sprendimų priėmimo procesą ir skatina savarankiškiau spręsti problemas. Ilgalaikės darbo formos. Dirbant su šeima šiuo metodu, siekiama pakeisti šeimos gyvenimo būdą. Numatant ilgalaikę darbo su šeima veiklą socialiniam pedagogui būtina lankyti šeimą, siekiant diagnozuoti jos problemas, kontroliuoti jų sprendimą. Didelį vaidmenį šeimų socialiniam reikšmingumui turi konsultacinio pobūdžio pokalbiai, kurie dažniausiai reikalingi normalioms šeimoms, susidūrus su sunkumais sprendžiant gyvenimiškus klausimus. Socialinis pedagogas, dirbdamas su šeima gali naudoti įvairius konsultavimo būdus: įtikinimo, įtaigos, meno terapijos, socialinės – psichologinės treniruotės, o jo paramą šeimai galima laikyti sėkminga tada, kai pavyksta įveikti iškilusį pavojų, psichologinę priklausomybę, psichologinį diskomfortą ar kitas krizines situacijas. Kai formuojasi naujas supratimas ir požiūris į turimas problemas, stiprėja ir šeimos narių adaptaciniai sugebėjimai. Kalbant apie socialinio pedagogo veiklą mokykloje, tai ji neapsiriboja vien dokumentais reglamentuojančiais vaikų teises ir jų teisėtus interesus, taip pat Lietuvos Respublikos įstatymais ar kitais norminiais dokumentais, socialinės pagalbos telkimu ugdymo įstaigose ar už jų ribų. Kaip teigia Kvieskienė mokykloje socialinis pedagogas yra reikalingas, kaip pedagogų komandos narys, kuris dirba su mokytojais, vadovais, psichologais, mokyklos administracijos darbuotojais, auklėtojais, kitais mokyklos darbuotojais. Taigi ugdymo įstaigoje socialinis pedagogas yra vaiko advokatas, vaikui svarbiose gyvenimiškose situacijose. Todėl socialinis pedagogas visada stengiasi palaikyti vaiką ir globėjus, jam svarbu išgirsti, kokios problemos slepią ugdytinį, jis siekia būti tarpininku tarp vaiko ir kitų specialistų, kurie gali padėti spręsti problemas, jei pedagogas vienas to padaryti negali. Tad galimas daryti išvada, kad

socialinis pedagogas ugdymo įstaigoje yra svarbiausias vaiko socializacijos proceso veikėjas ir koordinuojantis asmuo, kuriam svarbi saugi aplinka vaikui, kurioje jis galėtų skleisti, ugdyti savo kūrybiškumą ir saviraišką, skatinti iniciatyvumą. Socialinis pedagogas taip pat rūpinasi vaikų savivalda, konsultuoja ir iniciatyviai dirba kuruodamas socialinius projektus, kuriuose daug dėmesio skiria jaunų žmonių aktyvinimui. Kadangi socialinis pedagogas aktyviai dirba ugdymo procese, skatina pozityvią socializaciją ugdymo įstaigose, bet taip pat daug dirba su vaikais ir šeimomis, kurie turi sunkumų. Vienas iš svarbiausių pagalbos šeimai tikslų mokykloje yra pozityvių pokyčių siekimas šeimoje, kurioje vaikas auga, teikiant pagalbą ir vaikui, ir jo artimiesiems individualiai, pagal galimybes ir poreikius, į pagalbą pasikviečiant ir kitas institucijas, kurios dirba su vaikais ir dėl jų. Todėl socialinis pedagogas ugdymo įstaigoje visada pasirengęs dirbti su vaiku, jį supančia aplinka, dirbti komandoje, ir teikti pagalbą visiems, kuriems jos reikia. Remiantis Leliūgienė, didžiausias dėmesys socialinėje pedagogikoje yra skiriamas individo dvasiniam pasauliui ir žmogaus sielos puoselėjimui bei turtinimui. Todėl socialinis pedagogas, visada siekia individo pokyčius stebėti, nes asmens dvasinis pasaulis, jo vertybės, charakteris kinta, kartu aprėpdamas žmogiškąjį charakterį ir socialinio gyvenimo nesklaidumus. Tad socialinio pedagogo pašaukimas yra padėti jaunam žmogui tapti asmenybe ir valdyti savo socialinį gyvenimą nepamirštant svarbiausio savo dvasinio asmenybės pagrindo – vertybių.